

Ukrepi in usmeritve akcijskega načrta za večjo blaginjo v Sloveniji po posameznih ključnih področjih – povzetki

Priloga sporočila za javnost s premierne predstavitve akcijskega načrta za večjo blaginjo v Sloveniji, 16. maja 2022.

1. »MEHKI« DEJAVNIKI PRODUKTIVNOSTI NA RAVNI DRŽAVE

Sodelovanje med raziskovalno in razvojno sfero ter razvojna partnerstva

CILJ: Izboljšanje povezovanja in sodelovanja med gospodarstvom in znanostjo pri inovacijskih prebojih.

- Država ustanovi ključen organ - mednarodno svetovalno telo, v okviru katerega deluje na primer pet najboljših raziskovalcev iz Slovenije in tujine (najboljši v svetovnem merilu), in povsem samostojno vsebinsko usmerjajo polovico povečanja javnih sredstev za raziskovalno razvojno dejavnost v najbolj napredno raziskovalno delo v Sloveniji, kjer se lahko pričakuje največji učinek. Drugo polovico povečanja javnih sredstev se usmeri v velike aplikativne projekte po izraelskem modelu, ki se financirajo po modelu, da znaša delež javnega financiranja 50 %, delež zasebnega financiranja pa 50 %.
- Ponovno se ustanovi samostojna Tehnološka agencija po vzoru Finske, Danske in drugih razvojno prebojnih držav za prenos znanja in financiranje presoje koncepta (proof of concept) razvoja in patentov.
- Podpre se veliki projekt (ali nekaj velikih projektov) za povečanje produktivnosti gospodarstva, ki rešujejo globalne izzive.

Učinkovitost javne uprave, odprava administrativnih ovir in digitalizacija

CILJ: Zmanjšanje stroškov administrativnih bremen, števila predpisov ter povečanje kakovosti pravosodnega sistema in storitev javne uprave.

- Potrebno je zmanjšati obseg (vsaj za 30 % v treh letih) in povečati kakovost zakonskih in predvsem podzakonskih aktov; z največjimi pravnimi strokovnjaki (domačimi in tujimi) spremeniti sedanjo logiko pravnega urejanja družbe s »predpisologijo«, zmanjšati število sodišč in sodnikov ter podpreti njihovo specializacijo. Postaviti je potrebno merljive cilje znižanja administrativnih ovir za vsako leto posebej.
- Povečati učinkovitost delovanja upravnih in pravosodnih organov ter usmeritev v prvenstveno vsebinsko in ne postopkovno odločanje javnih organov.
- Digitalizirati storitev javne uprave v smeri nadgradnje sistema »vse na enem mestu« po meri posameznika (Human-Centered Digitalisation) in krepitev aplikacij IKT za eupravo, e-učenje, e-vključenost, e-kulturo in e-zdravje po vzoru programa eProstor.

Korporativno upravljanje podjetij v državni lasti in javnih zavodov

CILJ: Depolitizacija in profesionalizacija upravljanja v podjetjih s kapitalskimi naložbami države in v javnih zavodih.

- SDH je politično neodvisna finančna institucija, ki izključno v normativnem okviru, vzpostavljenim v Sloveniji in potrjenim s strani OECD, profesionalno upravlja vse strateške kapitalske naložbe države. To so kapitalske naložbe v podjetja in finančne institucije, ki opravljajo tudi zelo pomembne naloge »javne službe«. S kapitalskimi deleži v podjetjih in finančnih institucijah, ki jih država kvalificira kot portfeljske naložbe, SDH prosto razpolaga, z njimi zasleduje izključno gospodarske cilje ter pospešeno prodaja po postopku, ki omogoča za vsako naložbo najti način za nadzorovano prodajo po najboljši ceni. Po predhodni analizi vseh oblik javne službe kot so sedaj določene v zakonodaji, je potrebno izločiti vse, kar ni smiselno in se lahko prepusti trgu. Logika »kaj vse mora storiti država« se mora zamenjati s »kaj je najbolj nujno, da dela država«.

Izobraževanje in usposabljanje (kakovost visokega šolstva, vseživljenjsko izobraževanje, usklajenost s potrebami trga dela, dualni sistem)

CILJ: Povečanje učinkovitosti izobraževanja na visokošolski ravni ter uvedba dualnega sistema izobraževanja v srednjih šolah.

- Povečati učinkovitost visokošolskega izobraževanja z vidika povečanja odgovornosti študentov in zaključevanja študija študentov v roku programov.
- Zmanjšanje pedagoških obveznosti učiteljev in visokošolskih sodelavcev na raziskovalnih slovenskih univerzah na primerljivo raven razvitih držav ter stimulatивно nagrajevanje velikih dosežkov; zaostritev pogojev za ocenjevanje uspešnosti raziskovalnega dela; vpeljava ocenjevanja relevantnosti in kakovosti delovanja učiteljev z vidika vpliva na gospodarstvo in družbo; vpeljava spremembe in dopolnitev sistema habilitacij, ki zahteva tudi sodelovanje z gospodarstvom na področjih, ki so ključna za dvig produktivnosti; UL kot največja in najbolj vplivna univerza si postavi cilj, da v šestih letih napreduje na Šanghajski lestvici med 300 najboljših na svetu, pri čemer ji država pomaga z ustreznimi ukrepi.
- Uvedba dualnega sistema po vzoru Avstrije in Nemčije in vzpostavitev sistema t.im. »svetov šol« na ravni poklicnih in tehničnih usmeritev, v katerih so predstavniki gospodarstva, na ravni visokega šolstva pa vzpostaviti sistem t. i. »svetovalnih organov« na vsaki članici vseh univerz, ki bi bil sestavljen iz predstavnikov gospodarstva in bi imel vlogo so-oblikovalca študijskih vsebin.

Javne finance

CILJ: Agresivna proticiklična fiskalna politika, poenostavitev davčnega sistema in prestrukturiranje javnih izdatkov v smeri podpore projektom, ki imajo največji vpliv na dvig produktivnosti.

- Država vodi agresivno proticiklično fiskalno politiko in z aktivnim sodelovanjem pri opredelitvi novih fiskalnih pravil država doseže bistveno večji avtonomni manevrski prostor za nevtraliziranje nihanj gospodarske aktivnosti v Sloveniji nad tistim v jedrnih državah. V ta namen oblikuje fleksibilni del v višini okoli 7 % javnih izdatkov.
- Za doseganje AAA- (ali vsaj AA+) ranga vseh treh bonitetnih agencij, ki zagotavlja zasebnemu sektorju kolikor toliko podobne pogoje poslovanja kot v Avstriji in Nemčiji, je potrebno na srednji rok doseči dolgoročno stabilno zadolženost javnega sektorja v obsegu manjšem od 60

% BDP. Ključna predpogoja sta hitro večanje BDP in javne finance brez primanjkljaja v gospodarskem ciklu.

- Popolna poenostavitev davčnega sistema z odpravo velike večine (npr. 80 %) izjem, s tem razširitvijo davčne osnove in znižanjem davčnih stopenj, nadaljnje znižanje progresije pri dohodnini in uvedba nepremičninskega davka, so nujni ukrepi za enostavnejši, za zavezance manj tvegan in administrativno cenejši ter bolj ugoden davčni sistem.
- Vsa povečanja javnih izdatkov, navedena v tem akcijskem načrtu, vključno s predvidenim zmanjšanjem EU kohezijskih sredstev, so nevtralizirana z zmanjšanjem ali nerealizacijo drugih javnih izdatkov, s pridobitvijo EU sredstev za namen, ki bi bil sicer financiran iz domačih javnih blagajn, z uvedbo nepremičninskega davka (ob hkratnem zmanjšanju financiranja občin iz državnega proračuna v isti višini) ali z drugimi načini povečanja javnih prihodkov.

Kakovost in primernost finančnega sistema, institucij in trgov

CILJ: Boljša dostopnost slovenskega gospodarstva do ustreznih finančnih virov po pogojih, ki jih imajo podjetja v Avstriji in Nemčiji.

- Banke morajo preseči vlogo klasičnih hranilnic in podpreti kapitalsko opremljenost podjetij; izjemen obseg bančnih depozitov prebivalstva v določenem delu preoblikovati v bolj tvegane naložbe primerne za financiranje gospodarstva s ponudbo domačih investicijskih instrumentov (npr. obveznice, investicijski skladi) in prostovoljnega pokojninskega zavarovanja; oblikovati je potrebno razmere, ki bodo vzpodbujale prostovoljno pokojninsko varčevanje in vlaganje prebivalstva v domače investicijske instrumente; določen del zbranih prostovoljnih pokojninskih prihrankov (premij) se lastniško vlaga v perspektivna slovenska podjetja, določen del pa mora biti mednarodno razpršen.
- Država zagotovi pogoje za hitro implementacijo inovacij in razvoja tehnologije v izvajanje finančnih storitev, kot so uporaba biometričnih podatkov, neposrednega trženja, avtomatiziranega odločanja, uskladitev s čezmejnimi pravnimi redi, tudi z opustitvijo nacionalnih specifičnih ureditev pri izvrševanju finančnih transakcij; zagotoviti za vse uporabnike enotno odgovorno, pregledno in pošteno uporabo podatkov ter sprejeti ukrepe za krepitev informacijske in kibernetske varnosti.
- Zeleno financiranje družbeno odgovornih naložb in projektov krožnega gospodarstva na podlagi identifikacije in integracije tveganj ESG-dejavnikov v proces najema posojila; spodbujanja razvoja in prenosa tehnologij ter intelektualne lastnine na univerzah in raziskovalnih institucijah.

2. »MEHKI« DEJAVNIKI PRODUKTIVNOSTI NA RAVNI PODJETIJ

Upravljanje podjetij

CILJ: skleniti novo pogodbo za dvig produktivnosti (»družbena pogodba« na ravni podjetij), ki ustvarja zaupanje med vsemi deležniki v podjetjih, z jasnimi zavezami po višjem obsegu vlaganj s strani lastnikov, proaktivnem delovanju sindikatov, nadgradnji načina vodenja podjetij in vključevanju vseh deležnikov v odločanje.

- V ospredje podjetniških praks in upravljaljskih procesov postaviti ustvarjanje vrednosti in krepitev zaupanja z razvijanjem poslovnih modelov, ki bodo izboljšali pozicijo podjetij v verigah ustvarjanja vrednosti, spodbujanje soupravljanja zaposlenih, dvigovanje standardov upravljanja s poudarkom na etiki, skladnosti poslovanja, integriteti, družbeni odgovornosti.
- Uvedba »trajnostnega vodenja« oziroma kot nove paradigme v vodenju in sistemsko spodbujanje vključevanja trajnostnih kazalnikov med kazalnike za strateško kontrolo s strani managerskih združenj in države.
- Povečevanje raznolikosti v podjetjih - povečanje deleža žensk in tujcev na vodilnih pozicijah za 10 odstotnih točk do leta 2027.

Izobraževanje in usposabljanje zaposlenih

CILJ: okrepiti obseg in kakovost vseživljenjskega izobraževanja in usposabljanja, razvoj talentov zaposlenih in bistveno okrepiti vlaganja v posebna znanja, neposredno povezana z delovnim mestom, hkrati pa tudi zavedanje pri vseh deležnikih o nujnosti stalnega poklicnega in splošnega izobraževanja.

- Razvijanje talentov zaposlenih in privabljanje tujcev s kompetencami in znanji, ki jih v podjetjih potrebujejo; zaveza delodajalcev za vlaganje v izobraževanje in usposabljanje v vnaprej določeni vrednosti (namenska sredstva) in zaveza oblikovati sistem spodbud za zaposlene za tovrstna izobraževanja, ki temelji tako na vplivu na višino plače kot tudi na možnosti pridobitve višje stopnje formalne izobrazbe; managerska združenja se zavežejo, da bodo vsa delovala v smeri bistvenega izboljšanja kakovosti managementa z njegovim stalnim usposabljanjem in izobraževanjem.

Razvoj novih tehnologij in digitalna transformacija

CILJ: povečati investicije v razvoj novih tehnologij in oblikovanje prebojnih mrež, v katerih se bodo povezovala podjetja, raziskovalna in znanstvena sfera ter inovativni start-upi.

- Povečanje investicijskih vlaganj tako v otipljiv kot zaradi učinka komplementarnosti, ki vpliva na višje stopnje donosnosti teh investicij, tudi v ustrezne oblike neotipljivega kapitala; oblikovanje inovacijsko propulzivnih prebojnih mrež, v okviru katerih se podjetja povezujejo z raziskovalno in znanstveno sfero, njihovimi odcepljenimi podjetji ter inovativnimi start up-i; oblikovanje dodatnih domačih standardov in sodelovanje pri oblikovanju mednarodnih standardov in klasifikacij na področju trajnostnega poslovanja, s katerimi se zahteva povečanje zahtevane ozaveščenosti in aktivnosti podjetij.

3. Vlaganja v ključno javno infrastrukturo

Energetski sektor

CILJ: Pravočasna celovita usmeritev v proizvodnjo predvsem električne energije, glede na transportne in ostale trende, iz obnovljivih in čistih virov, gradnjo dobrega energetskega pametnega omrežja in energetske sanacije.

- Potrebna je izgradnja NEK2, dogradnja dela sistema HE na Savi (največji multiplikacijski učinki), dokončanje izgradnje plinske termoelektrarne, gradnja vetrnih elektrarn in izgradnja različnih zalogovnikov energije. Ko bo tehnologija razvita za komercializacijo, bi bilo smiselno razmisliti o malih jedrskih reaktorjih.
- Med ukrepi je predvidena prenova elektro-distribucijskega omrežja z večkratno povečano zmogljivostjo in spremenjenimi parametri velike razdrobljenosti proizvodnje in potrošnje (pametna omrežja) ter določeno povečanje tudi plinskega omrežja; ter gradnja mikro energetskega omrežij v okviru posameznih lokalnih skupnosti, ki temeljijo na obnovljivih virih energije.
- Potrebno je povečati vlaganja v energetske učinkovitost javnih stavb (multiplikacijski učinek) in stavb v zasebnem sektorju ter hkrati nujno protipotresno utrditi stavbe.

Železniško omrežje

CILJ: nadgradnja in razvoj železniške infrastrukture, ki bo vodila v izboljšanje zmogljivosti (vključno s hitrostjo), povečanje varnosti in pretovora.

- Ukrepi predvidevajo rekonstrukcijo železniške infrastrukture v smeri, da bo v celoti izpolnjevala zahteve TEN-T za jedrna omrežja in razvoj železniške infrastrukture na sredozemskem in baltsko-jadranskem koridorju jedrnega omrežja.
- Digitalizirati je potrebno vse poslovne procese.
- Ob posodobljeni železniški infrastrukturi naj se oblikujejo poslovne cone, ki bodo izkoriščale izjemno lokacijo in infrastrukturo za razvoj poslovnih dejavnosti. Financiranje projektov, ki bi povečali prepustnost železniške infrastrukture za povečanje pretovora blaga in števila potnikov.

Regionalne ceste

CILJ: Sanacija obstoječega cestnega omrežja in izgradnja manjkajoče cestne infrastrukture na tretji razvojni osi.

- Posodobitev obstoječe regionalne cestne infrastrukture z rekonstrukcijo in sanacijo. Z investicijami v nove prometne povezave sekundarnih cest na omrežje TEN-T izboljšati dostopnost regij do domačih in mednarodnih trgov. Izgraditi manjkajočo regionalno cestno infrastrukturo na tretji razvojni osi, umestiti v prostor četrto razvojno os (Posočje, Cerkljansko), povezavo Zasavja na avtocesto in rešiti »ozka grla« (npr. z obvoznicami). Umestiti v prostor in pridobiti dovoljenja za končanje (kratkih) nedokončanih odsekov avtocestnega omrežja.

Raziskovalna infrastruktura

Cilj: povečanje javnih vlaganj v raziskave in razvoj (R&R), financiranje manjkajoče raziskovalne infrastrukture za funkcionalno povezovanje z gospodarstvom.

- Proračunsko financiranje R&R ne sme pasti pod 1 % BDP ter v nadaljnjih 5 letih bistveno povečati vlaganja v vso raziskovalno opremo. S sredstvi EU financirati gradnjo manjkajoče raziskovalne infrastrukture za funkcionalno povezovanje razpoložljive in nadgrajene raziskovalne infrastrukture v nacionalne in regionalne raziskovalne infrastrukturne centre; in gradnjo naravoslovno tehnološkega kampusa, kjer bo z novima stavbama za Fakulteto za strojništvo in Fakulteto za farmacijo na BRDU koncentriranih 5 fakultet in inštitut.

Zasebna vlaganja v osnovna sredstva, R&R, umetno inteligenco, digitalizacijo in robotizacijo

CILJ: povečanje kapitalskih vlaganj podjetij in oblikovanje sistema podpore pri komercializaciji inovacij

- Zaveza lastnikov (prek managerjev) za bistveno povečanje kapitalskih vlaganj v podjetjih na raven EU – enak delež zadržanih dobičkov v čistih dobičkih in dokapitalizacij. S postopno realizacijo ukrepov na drugih področjih (izobraževanje, spodbuden davčni sistem, ...) rešiti zaostanek pri pomanjkanju kadra in znanja. Oblikovati skupne platforme za spodbujanje vlaganj v razvoj robotizacije in pametnih tovarn ter za povezovanje podjetij v okviru poslovnih (tudi digitalnih) ekosistemov, ki gradijo nove verige vrednosti.

4. DVIG DELOVNE AKTIVNOSTI

Povečanje delovne aktivnosti v starostnem razredu 15-29 let

CILJ: Hitrejše vstopanje v zaposlitev.

- Postati odprti in zanimivi za priseljevanje delavcev, ki jih gospodarstvo potrebuje. Bistveno povečati učinkovitost študija in tako zmanjšati povprečno obdobje študija do dokončanja in stimuliranje čim prejšnjega vstopa v zaposlitev.

Povečanje delovne aktivnosti v starostnem razredu 30-54 let

CILJ: Nadaljnje povečevanje števila zaposlenih in stopenj zaposlenosti ljudi v starosti 30-54 let.

- Sredstva usmerjati predvsem v zgodnje ukrepanje. Zgodnja aktivacija je ključna za uspešno ponovno vključitev na trg dela – v primeru brezposelnosti, invalidnosti, dolgotrajne bolniške odsotnosti. Pri tem je koristen angažma delodajalcev in Zavoda za zaposlovanje.
- Izboljšati je potrebno sistem socialnih transferjev, da se zmanjša možnost izigravanja in poveča verjetnost, da jih dobijo le tisti, ki jih potrebujejo.
- Postati odprti in zanimivi za priseljevanje delavcev, ki jih gospodarstvo potrebuje.

Povečanje delovne aktivnosti v starostnem razredu 55-69 let

CILJ: Daljše ostajanje v zaposlitvi.

- Podaljšati zakonsko določeno delovno dobo in starost za upokojitev. Poviševanje pogojev naj bo postopno in zastavljeno za desetletja naprej, da je za posameznike predvidljivo glede načrtovanja svoje upokojitve. Uvede naj se dvojni status, da je lahko posameznik hkrati upokojen (prejema pokojnino) in hkrati dela (prejema plačo). Premisliti, kateri poklici še vedno potrebujejo hitrejše upokojevanje, pri katerih pa to več ni potrebno – oziroma je

poklic mogoče še naprej opravljati s prerazporeditvijo na drugo delovno mesto znotraj organizacije.

5. NEMATERIALNA BLAGINJA

Pravna država

CILJ: Učinkovita pravna država.

- Število sodnih sporov in zadev zmanjšati na tiste, ki so sorazmerni in stroškovno upravičeni. Zagotoviti sodobnejše možnosti odločanja z upoštevanjem sodobne metode razlage in uporabo tehnologije ter povečati učinkovitost (ne števila sodnikov) in dosledno uveljaviti odgovornost v sodstvu. Preučiti in izboljšati sistem delovanja Sodnega sveta, ki zaradi svoje vloge v procesu imenovanja sodnikov kritično vpliva na delovanje sodne veje oblasti.
- Zagotoviti visoko strokovno in učinkovito javno upravo, ki bo upoštevala enakost pred zakonom, načela objektivnosti, odgovornosti, transparentnega delovanja, bo državljanom prijazna, javni uslužbenci pa bodo morali upoštevati integriteto in uveljavljati ničelno stopnjo korupcije.

Politični sistem, vključenost civilne družbe in zaupanje v institucije

CILJ: Stabilni in operativni politični sistem, ki povečuje zaupanje v ključne institucije.

- V danem volilnem sistemu zvišanje najnižje volilne podpore za vstop stranke v DZ (npr. 5%) in uvedba sistema preferenčnega glasu, bistvena poenostavitev postopkov (predvsem volilnih v DZ po volitvah) in ukinitve državnega sveta; Izboljšanje delovanja in kadrovske strukture funkcionarjev; velika zaostritev pogojev za izredne seje, za interpelacije, ustavne obtožbe in za obravnave zakonov, ki po mnenju pristojnih institucij niso v skladu z ustavo in finančnimi zmožnostmi.

Kakovost okolja

CILJ: Uravnotežen sistem varovanja okolja, ki ne zavira rasti produktivnosti gospodarstva (in kvalitetne zaposlitve) in omogoča visoko kvaliteto bivanja.

- Glede na nesorazmerno velik delež zaščiteneh območij v Sloveniji, ki otežujejo infrastrukturni razvoj, je za doseganje potrebne rasti produktivnosti dosledno izkoriščati možnosti, ki jih za zagotavljanje uresničevanja javnega interesa, povezanega s posegi v zaščitena območja, omogoča pravni red EU, in slediti načinom upoštevanja zavez pri EU in upoštevanje dobrih praks, ki so jih razvile druge države, da lahko sledijo javni interes glede gospodarskega razvoja in hkrati skrbijo za okolje.
- Trajna ureditev vprašanja reprezentativnosti ter vloge civilnih organizacij za okoljevarstvena in druga vprašanja varovanja okolja (npr. kulturne krajine) in hkratna obveza teh organizacij in Agencije za okolje, da z okoljevarstvenega vidika konstruktivno sodelujejo pri iskanju sprejemljivih rešitev za nujen gospodarski razvoj, ob upoštevanju vpliva na življenjsko okolje.
- Povečati delež energije iz obnovljivih virov (gradnja hidroelektrarn, sončnih in vetrnih elektrarn kot že zapisano v okviru javne infrastrukture - energetika) z umeščanjem elektrarn na degradirana območja ob upoštevanju ustreznih naravnih pogojev (veter, osončenost), pospešiti procese ponovne rabe odpadkov z izboljšavo materialov po načelih krožnega gospodarstva in sežiga odpadkov z najnovejšimi tehnologijami.

Zdravje

CILJ: Delujoč kakovostni zdravstveni sistem, usmerjen v kritje potreb po oskrbi v primeru bolezni ali poškodb ter zmanjševanje bolniških izostankov

- Povečanje kakovosti in dostopnosti zdravstvenih storitev z opredelitvijo mreže javnega zdravstva z javnimi izvajalci, na primarni in sekundarni ravni pa uvesti stimulativen sistem nagrajevanja zaposlenih pri javnih izvajalcih; opredelitvijo sistema kratkotrajne in dolgotrajne zdravstvene oskrbe; povečanjem števila operacij in programov preventive; posodobitvijo procesov z IKT in UI v zdravstvenih ustanovah; jasno opredelitvijo vloge ZZS in njegovega načina dela; povečanjem kakovosti; implementacijo in uporabo digitalne tehnologije v zdravstvu.
- Prednostna obravnava in operacije pacientov, ki predstavljajo aktivno populacijo in brez operacije niso zmožno opravljati dela, kadar daljše čakanje preostalih v čakalni vrsti ne ogroža njihovega življenja; in dodatna prednostna obravnava zaposlenih v ključnih infrastrukturnih dejavnostih.